

Ante Sapunar

TOPONIMI SPLITSKOG POLUOTOKA TURSKE I AUSTRIJSKE PROVENIJENCIJE

UDK 801.311 (497.13 Split)
Izvorni znanstveni članak
Primljeno 20. VI. 1990.

Ante Sapunar
Centar "Ante Jonić"
M. Gorkog 60
58000 Split

Tema ovog rada sadržana je u naslovu i ona govori o toponimima splitskog poluotoka tursko-orijentalnog, odnosno austrijsko-njemačkog podrijetla. Autor želi utvrditi kako je većina toponima orijentalnog podrijetla nastala u vrijeme dolaska Turaka u ove krajeve i turskih ratova dok je druga grupa toponima vezana za vrijeme stoljetne austrijske vladavine.

Na području Splitskog poluotoka u toponomastičkom inventaru je, među raznim utjecajima, najveće tragove nesumnjivo ostavio romanski jezik.¹⁾ Međutim, znanosti su poznata još dva utjecaja na hrvatski jezik Dalmacije pa prema tome i na nazivlje Splitskog poluotoka.

Prvi odlučan utjecaj izvršio je mletački dijalekt, koji se po svom obimu može usporediti s onim što ga je, primjerice u istočnim južnoslavenskim krajevima izvršio turski - orijentalni a u sjeverozapadnim našim krajevima austrijsko-njemački utjecaj.

Dok na širem području mletački utjecaj nije po intenzitetu i trajnosti bio ni manji ni veći od ova dva, na Splitskom poluotoku prisutan je tek blagi turski - orijentalni i neznatni austrijsko-njemački.

Govoreći o nazivlju Splitskog poluotoka mogu se primijeniti ista mjerila kao i za čitav jadranski pojas gdje među predslavenskim toponimima razlikujemo više slojeva: rani romanski, rimski i predrimski.

U najstarijem predrimskom sloju treba opet razlikovati više toponomastičkih grupa: ilirske, grčke i još starije mediteranske, koji pripadaju danas još nepoznatim lingvističkim i etnografskim elementima.

Ako se pri tome poslužimo Skokovom podjelom, romanski period može biti dvovrstan: predhrvatski, tj. rani, a zatim romanski za vrijeme hrvatskog perioda. Međutim ako odbacimo kršćanski romanski, starodalmatinski i na koncu mletački sloj, nameće se još i premda periferni upliv turskog i njemačkog jezika.

Turski i uopće orijentalni leksik počeo je prodirati u balkanske jezike pojavom omanlijskih Turaka u krajnjoj konsekvenciji, u maloj mjeri i u splitski govor, premda se može reći da je bilo i ranije turskog utjecaja na ove jezike. Prisutnost turskih riječi u splitskom govoru pa tako i splitskoj toponomastici nastala je, kao što se to dešava svugdje, miješanjem dvaju ili više naroda, bilo preko vojske, administracije, trgovine ili drugih oblika komunikacije.

Turski utjecaj započinje još u vremenima nakon što turske čete 1463. godine pokorivši Bosnu pokazuju osvajačke namjere i prema Dalmaciji i kad se pojedini turski odredi sve češće zalijeću preko masiva Dinare do Poljica i mora.

Kad je izbio rat između Venecije i Turske borbe su se vodile na prostoru Dalmacije. Turske čete zalijeću se do samih bedema Zadra, Šibenika i Splita. Tako je i Splitsko polje u više navrata bilo opljačkano i spaljeno, a mnogo ljudi odvedeno u ropstvo. Kad je na prijestolje carevine došao Sulejman II (1520-1566) Turci na početku tursko-mletačkog rata nakane napasti utvrđeni Klis. U tu svrhu sagrade u Solinu kaštel odakle poduzimaju pljačkaške pohode prema Stobreču i Trogiru.

Kad je 1537. godine, pored hrabre obrane Petra Kružića, pao Klis kao posljednje uporište u Dalmaciji, Ulam-beg i predstavnici Venecije ustanoviše granicu oko Splita, prema kojoj Solin, Vranjic, Žrnovnica i Poljica ostanu na turskoj strani, a Kamen i Stobreč na mletačkoj. Splitsko polje u posjedu Splićana znatno se suzilo, a splitski težaci s mletačke strane granice morali su Turcima davati dodatak i ostale namete. Turci su uzduž granice sagradili nekoliko kula prema Splitu: Solinsku, Kamen i Papali, a nešto dalje prema istoku kule na Crpalu, Dvorima i Kamenu (gornja punta Perunića). Turci su također 1536. godine sagradili povrh Kučina kulu da njom prisile Klis na predaju, a 1539. godine su je opet srušili.²⁾

Pitanje granice između Turske i Mletačke Republike u Dalmaciji bilo je aktualno od prvih turskih osvajanja u ovim krajevima i to neće biti riješeno sve do završetka rata koje su te sile vodile 1537-1539. odnosno do mirovnog ugovora 1540. godine. Sporovi traju i dalje, međutim tek su ciparskim ratom (1571-1573) zaokružena turska osvajanja na Jadranu. Granična crta ostaje nepromijenjena do kandijskog rata (1645-1669), a s malim izmjenama i do morejskog rata.

Kako 1570. Mlečani nisu ispunili zahtjev Turaka da im se preda Cipar, sultan im objavi rat. Borbe su počele u Dalmaciji, a kliški sandžak bezuspješno navaljuje na Split. Mlečani su pored ostalog uspjeli zauzeti turske utvrde Solin i Kamen, ali su ih isto tako brzo i izgubili ugovorom od 1573. godine. Tadašnja će granica između mletačkog posjeda te bosanskog i kliškog te sandžaka uz neznatne promjene ostati do potkraj XVII st.

